

KOMPETENCIJE ZA KULTURU DEMOKRACIJE

Živjeti zajedno kao jednaki
u kulturno raznolikim
demokratskim društvima

Sažetak

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

KOMPETENCIJE ZA KULTURU DEMOKRACIJE

Živjeti zajedno kao jednaki
u kulturno raznolikim
demokratskim društvima

Sažetak

The opinions expressed in this work are the responsibility of the authors and do not necessarily reflect the official policy of the Council of Europe.

All requests concerning the reproduction or translation of all or part of the document should be addressed to the Directorate of Communication (F-67075 Strasbourg Cedex or publishing@coe.int).

Cover photo: © Shutterstock
Cover design: Documents and Publications Production Department (SPDP), Council of Europe

Layout: Documents and Publications Production Department (SPDP), Council of Europe

Council of Europe Publishing F-67075
Strasbourg Cedex <http://book.coe.int>

© Council of Europe, July 2016 Printed at the Council of Europe

Sažetak

U ovom se dokumentu opisuje konceptualni model kompetencija koje učenici trebaju steći kako bi mogli na djelotvoran način sudjelovati u kulturi demokracije i mirno živjeti zajedno s drugima u kulturno raznolikim demokratskim društvima. Model je namijenjen u svrhu informiranja, donošenja odluka i planiranja u obrazovanju, pri čemu može pomoći da obrazovni sustavi budu u funkciji pripreme učenika za život kao kompetentnih demokratskih građana.

Dokument je podijeljen na sedam poglavlja.

U prvom je poglavlju navedena obrazovna svrha modela kompetencija. U ovom se poglavlju također opisuje i zašto se umjesto riječi 'demokracija' u ovom kontekstu koristi fraza 'kultura demokracije', čime se naglašava činjenica da demokracija ne može postojati bez demokratskih institucija i zakona, ali te institucije ne mogu djelovati niti se zakoni mogu primjenjivati u praksi ako nisu utemeljeni na kulturi demokracije, odnosno na demokratskim vrijednostima, stavovima i praksama. U prvom poglavlju se opisuje i međuovisnost kulture demokracije i međukulturnog dijaloga u kulturno raznolikim društvima; dijalog je u takvim društvima neophodan kako bi se osigurala uključenost svih građana u demokratske razgovore, rasprave i promišljanja.

U drugom i trećem poglavlju opisuju se neke od polazišnih pretpostavki ovoga modela. U drugom poglavlju opisuje se nužnost stjecanja niza kompetencija za efikasno sudjelovanje građana u kulturi demokracije. Međutim, te kompetencije nisu dovoljne da bi došlo do spomenutog sudjelovanja, jer su za demokratsko djelovanje potrebne odgovarajuće institucionalne strukture. Drugim riječima, i kompetencije i demokratske institucije su neophodne da se podrži kultura demokracije. Osim toga, za demokratsko sudjelovanje svih građana jednog društva potrebne su mjere za rješavanje društvene nejednakosti i strukturnih nedostataka. U nedostatku ovakvih mjera pripadnici ugroženih grupa će u demokratskim procesima biti marginalizirani, bez obzira na to na kojoj su razini njihove demokratske kompetencije.

U trećem poglavlju se opisuje koncept 'kulture' koji model kompetencija pretpostavlja. Sve kulture su u sebi heterogene, osporavane, dinamične i stalno se mijenjaju i svi ljudi nastanjuju brojne kulture koje međusobno djeluju na

složene načine. U ovom se poglavlju razmatra i koncept 'međukulturnog'. Predlaže se da međukulturne situacije nastaju kada pojedinac opaža drugog pojedinca ili grupu kao nekoga tko je kulturno drugačiji od njega samog. Međukulturni dijalog se stoga definira kao dijalog koji se odvija između pojedinaca ili grupa koji sebe doživljavaju kao nekoga tko je drugačije kulturne pripadnosti od drugoga. Uočeno je da međukulturni dijalog, iako vrlo važan za poticanje tolerancije i unaprjeđivanje društvene kohezije u kulturno različitim društvima, u nekim situacijama može biti iznimno zahtjevan i težak.

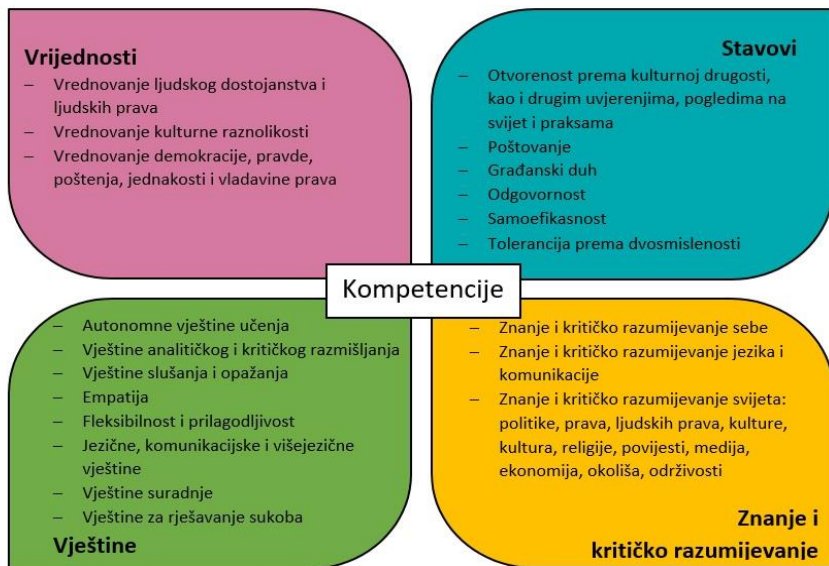
U četvrtom se poglavlju izlaže koncept 'kompetencije' koji se koristi u modelu. Demokratska i međukulturna kompetencija opisuje se kao sposobnost da se mobiliziraju i koriste odgovarajuće vrijednosti, stavovi, vještine, znanje i/ili razumijevanje kako bi se na odgovarajući način i efikasno odgovorilo na zahtjeve, izazove i mogućnosti koje predstavljaju demokratske i međukulturne situacije. Kompetencija se tretira kao dinamičan proces u kojem kompetentan pojedinac na aktivan i prilagodljiv način mobilizira i koristi grupe psiholoških resursa kako bi odgovorio na nove okolnosti koje se pojavljuju.

U četvrtom se poglavlju opisuje i način na koji se, uz spomenuto globalno i holističko korištenje pojma 'kompetencija' (u jedнинi), koristi pojam 'kompetencije' (u množini) koji u ovom dokumentu označava određene pojedinačne resurse (npr. određene vrijednosti, stavove, vještine, znanja i razumijevanja) koji se mobiliziraju i koriste u stvaranju kompetentnog ponašanja. Drugim riječima, kompetencija se, u tom slučaju, sastoji od odabira, aktiviranja i organizacije kompetencija i primjene tih kompetencija na konkretne situacije na koordiniran, prilagodljiv i dinamičan način.

U petom se poglavlju opisuje radna metoda korištena za određenje konkretnih kompetencija koje će se uvrstiti u postojeći model. Značajna karakteristika modela je ta da nije nastao ni iz čega, već je utemeljen na sustavnoj analizi postojećih konceptualnih shema demokratske i međukulturne kompetencije. Revizijom je utvrđena 101 takva shema. Sve su sheme raščlanjene kako bi se utvrdile pojedinačne kompetencije koje su u njima sadržane, nakon čega su grupirane u srodne skupine. Time je utvrđeno 55 mogućih kompetencija koje se mogu uvrstiti u model. Kako bi se pomoglo u skraćivanju tog popisa kompetencija te se dobio praktičan popis s kojim se može lakše raditi, korišten je skup načelnih kriterija i pragmatičnih razmatranja za utvrđivanje ključnih kompetencija koje je trebalo uvrstiti u taj model. Primjenom spomenutih kriterija i razmatranja utvrđeno je 20 kompetencija koje treba uvrstiti u model, odnosno tri skupa vrijednosti, šest stavova, osam vještina i tri grupe znanja i kritičkog

razumijevanja. Te su kompetencije korištene za izradu modela. Potom je pripremljen nacrt dokumenta s opisom modela i dostavljen u sklopu procesa međunarodnih konzultacija koje su obuhvatile stručnjake iz akademske zajednice, stručnjake iz obrazovanja i kreatore politika. U odgovorima dobivenim u spomenutim konzultacijama predloženi model je potvrđen, ali je isto tako dobiven i niz vrlo korisnih povratnih informacija upotrijebljenih za definiranje detalja modela, kao i za usmjeravanje pisanja ovog dokumenta.

20 kompetencija obuhvaćenih modelom

U šestom se poglavlju u cijelosti opisuje dobiveni model tako da su nabrojane i opisane konkretne vrijednosti, stavovi, vještine, znanja i kritičko razumijevanje koji pojedincu omogućuju da efikasno i na odgovarajući način sudjeluje u kulturi demokracije. Model je rezimiran u obliku dijagrama na Slici 1, dok je cjelokupan popis od 20 kompetencija s kratkim opisom svake od njih, dan u prikazu niže u tekstu.

U sedmom poglavlju, kojim ovaj dokument završava, navedeno je da postoje dvije nade za taj model, i to da će on biti od koristi za donošenje odluka i planiranje na području obrazovanja te da će pomoći u osnaživanju mladih kao autonomnih društvenih aktera sposobnih izabrati i raditi na ostvarivanju vlastitih ciljeva u životu u sklopu okvira koji pružaju demokratske institucije, kao i u sklopu poštivanja ljudskih prava.

U Dodatku A je popis izvora za 101 shemu kompetencija koja je provjerena projektom. U Dodatku B je popis 55 mogućih kompetencija koje su utvrđene u spomenutoj 101 shemi, dok su u Dodatku C dodatni izvori informacija uz one navedene u referencama u Dodatku A.

Sažeti popis kompetencija koje pojedincu omogućuju da djelotvorno i na odgovarajući način sudjeluje u kulturi demokracije

Vrijednosti

Vrednovanje ljudskog dostojanstva i ljudskih prava

Ta vrijednost je zasnovana na općem uvjerenju da je svako ljudsko biće jednako vrijedno, ima jednako dostojanstvo, ima pravo na jednako poštovanje, kao i pravo na isti skup ljudskih prava i temeljnih sloboda, te da se tako treba prema njemu i odnositi.

Vrednovanje kulturne raznolikosti

Ta vrijednost je zasnovana na općem uvjerenju da druge kulturne pripadnosti, kulturnu promjenjivost i raznolikost, te pluralizam pogleda, gledišta i praksi treba uvažavati i njegovati i na njih pozitivno gledati.

Vrednovanje demokracije, pravde, poštenja, jednakosti i vladavine prava

Taj skup vrijednosti je zasnovan na općem uvjerenju da društva trebaju funkcionirati i ravnati se prema demokratskim procesima kojima se poštuju principi pravde, poštenja, jednakosti i vladavine prava.

Stavovi

Otvorenost prema kulturnoj drugosti kao i drugim uvjerenjima, pogledima na svijet i praksama

Otvorenost je stav prema ljudima za koje se smatra da su drugačije kulturne pripadnosti od vlastitih ili stav prema uvjerenjima, pogledima na svijet i praksama koje se razlikuju od naših vlastitih. Otvorenost obuhvaća osjetljivost za druge, radoznalost o i spremnost da se uđe u interakciju s drugim ljudima i drugim pogledima na svijet.

Poštovanje

Poštovanje se sastoji od pozitivnog pogleda i cijenjenja nekoga ili nečega na osnovi prosudbe da imaju intrinzičan značaj, zaslužnost ili vrijednost. Imati poštovanje prema drugim ljudima koje doživljavamo kao ljude drugačije kulturne pripadnosti ili s drugačijima uvjerenjima, mišljenjima ili praksama od naših vlastitih je ključno za efikasan međukulturni dijalog i kulturu demokracije.

Građanski duh

Građanski duh je stav prema zajednici ili društvenoj grupi kojoj netko pripada, a koja je veća od neposrednoga kruga vlastite obitelji i prijatelja. Obuhvaća osjećaj pripadnosti zajednici, svijest o drugim ljudima u zajednici, svijest o utjecajima vlastitoga djelovanja na te ljude, solidarnost s drugim članovima zajednice i osjećaj građanske dužnosti prema zajednici.

Odgovornost

Odgovornost je stav prema vlastitom djelovanju. Obuhvaća razmišljanje o vlastitim postupcima, stvaranje namjera o tome kako djelovati na moralno odgovarajući način, svjesno vršenje tih radnji i smatranje sebe odgovornim za ishode tih radnji.

Samoefikasnost

Samoefikasnost je stav prema sebi. Obuhvaća pozitivno vjerovanje u vlastitu sposobnost da se poduzmu radnje koje su potrebne za postizanje određenih ciljeva, te pouzdanje da se mogu razumjeti pitanja, odabrati odgovarajuće metode za izvršavanje zadataka, uspješno prijeći prepreke i napraviti razlika u svijetu.

Tolerancija prema dvosmislenosti

Tolerancija prema dvosmislenosti je stav prema situacijama koje su neizvjesne i predmet brojnih proturječnih tumačenja. Obuhvaća pozitivno ocjenjivanje takvih vrsta situacija i njihovo rješavanje na konstruktivan način.

Vještine

Autonomne vještine učenja

Autonomne vještine učenja su vještine potrebne za obavljanje, organiziranje i ocjenjivanje vlastitog učenja u skladu s vlastitim potrebama, na način koji se samostalno odredi, bez poticanja od strane drugih.

Vještine analitičkog i kritičkog razmišljanja

Vještine analitičkog i kritičkog razmišljanja su vještine potrebne za analizu, ocjenjivanje i donošenje mišljenja o materijalima bilo koje vrste (npr. tekstovima, argumentima, tumačenjima, pitanjima, događajima, iskustvima, itd.) na sustavan i logičan način.

Vještine slušanja i opažanja

Vještine slušanja i opažanja su vještine potrebne za primjećivanje i razumijevanje onoga što se govori i kako se govori te za primjećivanje i razumijevanje neverbalnog ponašanja drugih ljudi.

Empatija

Empatija je skup vještina potrebnih za razumijevanje i povezivanje s mislima, uvjerenjima i osjećanjima drugih ljudi te za viđenje svijeta iz perspektive drugih ljudi.

Fleksibilnost i prilagodljivost

Fleksibilnost i prilagodljivost su vještine potrebne za prilagođavanje i uređivanje vlastitih misli, osjećaja ili ponašanja tako da se može djelotvorno i na odgovarajući način odgovoriti na nove kontekste i situacije.

Jezične, komunikacijske i višejezične vještine

Jezične, komunikacijske i višejezične vještine su vještine potrebne za djelotvornu i odgovarajuću komunikaciju s drugim ljudima koji govore isti ili neki drugi jezik, te za djelovanje u ulozi posrednika između onih koji govore različitim jezicima.

Vještine suradnje

Vještine suradnje su vještine potrebne za uspješno sudjelovanje s drugima u zajedničkim aktivnostima, zadacima i poduhvatima te ohrabivanje drugih na suradnju kako bi se mogli postići ciljevi grupe.

Vještine za rješavanje sukoba

Vještine za rješavanje sukoba su vještine potrebne za definiranje sukoba, njegovo vođenje i rješavanje na miran način, i to tako da se sukobljene strane usmjeravaju k optimalnim rješenjima prihvatljivim za sve strane.

Znanje i kritičko razumijevanje

Znanje i kritičko razumijevanje sebe

Obuhvaća znanje i kritičko razumijevanje vlastitih misli, uvjerenja, osjećaja i motivacija te vlastite kulturne pripadnosti i pogleda na svijet.

Znanje i kritičko razumijevanje jezika i komunikacije

Obuhvaća znanje i kritičko razumijevanje društveno pogodnih verbalnih i neverbalnih komunikacijskih konvencija koje djeluju u jeziku, odnosno jezicima kojima se govori, učinaka koje različiti stilovi komunikacije mogu imati na druge ljude, kao i načina na koji svaki jezik na jedinstven način izražava značenja zajednička kulturi.

Znanje i kritičko razumijevanje svijeta

Obuhvaća velik i složen skup znanja i kritičkog razumijevanja u različitim područjima, uključujući politiku, pravo, ljudska prava, kulturu, kulture, religije, povijest, medije, ekonomije, okoliš i održivost.

Suvremena društva u Europi suočavaju se s brojnim izazovima, uključujući sve manji odaziv birača na izbore, povećano nepovjerenje u političare, velik broj krivičnih djela mržnje, netrpeljivosti i predrasuda prema manjinskim etičkim i vjerskim grupama te sve veći stupanj podrške nasilnom ekstremizmu. Ti su izazovi prijetnja legitimnosti demokratskih institucija i mirnom suživotu unutar Europe.

Formalno obrazovanje je izuzetno važan alat koji se može koristiti za rješavanje spomenutih izazova. Odgovarajuće obrazovne ulazne informacije i prakse mogu povećati demokratsku angažiranost, umanjiti netrpeljivost i predrasude te smanjiti podršku nasilnom ekstremizmu. Međutim, da bi se ovi ciljevi ostvarili, obrazovni radnici moraju jasno razumjeti demokratske kompetencije na koje nastavni plan i program treba biti usmjeren.

Vijeće Europe izradilo je novi konceptualni model kompetencija koje su građanima potrebne za sudjelovanje u kulturi demokracije i za miran suživot s drugima u kulturno raznolikim društvima. Model je proizvod intenzivnoga rada u razdoblju od dvije godine te je dobio veliku potvrdu tijekom međunarodnih konzultacija s vodećim stručnjacima iz područja obrazovanja. Model pruža čvrst konceptualni temelj za budući razvoj nastavnih planova i programa, pedagogija i procjena 'obrazovanja za demokratsko građanstvo i ljudska prava'.

Ova brošura sadrži sažetak Kompetencija za kulturu demokracije radi brže i lakše reference. Cijeli tekst može se pronaći u publikaciji Vijeća Europe ISBN 978-92-871-8237-1.

HR

www.coe.int

Vijeće Europe je glavna organizacija za zaštitu ljudskih prava na kontinentu. Od njegovih 47 država članica, 28 su istovremeno i članice Europske unije. Sve države članice Vijeća Europe su potpisale Europsku konvenciju o ljudskim pravima, sporazum čiji je cilj zaštititi prava čovjeka, demokraciju i pravnu državu. Europski sud za ljudska prava kontrolira implementaciju Konvencije u državama članicama.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE